

stille nabijheid

Op weg met de ander

*Als de tranen stromen
ga ze niet opdrogen
als verdrietigen huilen
ga ze niet troosten
blijf liever stil zitten
stil en aandachtig
laat je stille nabijheid
een zachte tissue zijn*

Met het gedicht 'Een zachte tissue' zet Marinus van den Berg in *Lijden verlichten* – op weg gaan met de ander direct de toon. Hij weet waarover hij schrijft, hij heeft immers in zijn veertigjarige loopbaan gewerkt in velerlei functies op het terrein van gezondheid en welzijn en in het ouderenpastoraat. In *Lijden verlichten* geeft hij, regelmatig in poëzievorm, zijn inzichten uit al die jaren pastorale ervaring door.

Het boek staat vol met verhalen uit de praktijk over verschillende vormen van lijden. Aan eenzaamheid, vergeten worden, het levenseinde, kerksluiting, lijden aan familie en relaties. Maar... kan lijden verlichten eigenlijk wel? Pasklare antwoorden levert Van den Berg niet. 'Ik heb meer vragen dan antwoorden. Misschien zijn er alleen maar verhalen.' Terugkerende kernwoorden zijn: luisteren, er zijn, empathie, trouw, stilzijn. 'Er zijn mensen die komen. Er zijn mensen die heel trouw zijn,

met wie je kunt delen. Vaak zijn het mensen die ook stil kunnen zijn.' In het gedicht 'Intenser leven' schrijft Van den Berg: *meeleven kan lijden verlichten meeleven kan leven intenser maken* Lijden verlichten kan dus toch! De ondertitel zegt in dit integer, soms intiem geschreven boek hoe dat moet: ga op weg met de ander! door Jehannes Regnerus

Lijden verlichten – op weg gaan met de ander, Marinus van den Berg, uitgeverij Ten Have, € 19,99

voormoeder

Feministische theologie

De Nederlandse katholieke kerkprovincie zette in de zestiger jaren van de vorige eeuw wereldwijd een progressieve toon, mede geïnspireerd door het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Helaas kwamen vrouwen

nog steeds niet aan het woord. De katholieke kerk bleef een patriarchaal bolwerk. Voormoeder van de strijd van vrouwen in de katholieke kerk was Catharina (Tine) Halkes (1920-2011). De onlangs verschenen vuistdikke biografie is een eerbetoon aan deze vrouw, die voor veel vrouwen van grote betekenis is geweest voor hun persoonlijke ontwikkeling. Tine Halkes heeft zich haar hele leven op allerlei manieren binnen het instituut kerk ingezet voor de positie van de vrouw. Toch bleef zij ervaren dat ze als vrouw een tweederangs positie innam.

In 1971 leest Halkes het boek van de Amerikaanse theologe Mary Daly, *Beyond God the Father*. Daly formuleert hierin haar fundamentele kritiek op het patriarchaat en ontwikkelt voor het eerst een feministische theologie. Voor Tine Halkes opent zich een nieuw perspectief. Met veel moeite lukt het haar om aan de universiteit van Nijmegen het project Feminisme en Christendom op te zetten. In de daaropvolgende decennia zal de feministische theologie niet alleen in Nederland, maar wereldwijd, vrouwen

(en een groep mannen) uit allerlei kerkelijke denominaties in beweging zetten, en zullen deze hun plek in kerk en samenleving innemen. In 1983 wordt Tine benoemd tot bijzonder hoogleraar Feminisme en Christendom.

Voor iemand die zelf vanuit Kerk en Wereld nauw betrokken is geweest bij de ontwikkeling van de feministische theologie, valt op dat deze biografie wel heel nadrukkelijk vanuit katholiek en academisch perspectief geschreven is. Jammer is ook dat de schrijfters, zelf afkomstig uit de eerste lichte feministische theologen, de minder mooie kanten van Halkes te persoonlijk maken. In plaats van die te duiden als de tol van de eenzame strijd van een vrouw binnen een manneninstituut. Dat zou meer recht gedaan hebben aan Tine Halkes.

door Tea G. Rienksma

Catharina Halkes 'Ik verwacht iets groots' – levenswerk van een feministisch theologe, 1920-2011, Annelies van Heijst & Marjet Derks, uitgeverij Vantilt, € 29,95

kwade reuk

Ma(ch)tige dichtkunst

'Wie zich zonder de goddelijke gekte aan de poorten van de dichtkunst vertoont, ervan overtuigd dat het technisch kunnen wel tot een talentvol dichter maakt, blijft een brodelaar, van wie de nuchtere verstandelijke dichtkunst niets voorstelt vergeleken bij hen die door de gekte bezeten zijn.' Paul Damen neemt deze wijsheid van Plato serieus door in ruim 500 bladzijden gedichten van dictators te presenteren. Via koning David – 'een kwezel met lang haar en een harp (...), geen homo met een harpje' – en Nero, leidt Damen ons

naar liederen als Stalin, Hitler, Mussolini, Pol Pot en Osama bin Laden. Van de Roemeense leider Ceausescu – 'eigenlijk een analfabete boer' – is maar een gedicht bekend, dat geënt is op de pacifistische bijbel passage van Jesaja 2 vers 4. Het gedicht eindigt veelzeggend met: *Wij zijn machtig met zijn allen / kom mee strijden, volkentallen! / Om de vrede, onze rechten, / een vrij leven te bevechten!* Sommige poëzie (Mussolini, Mao, Karadzic) is zo gek nog niet. De meeste sentimentele rijmelarijen gaan pas leven door de bombastische en humoristische toelichtingen van Damen. Dat alles onder het motto: 'De ene dag een gedicht, de andere genocide.'

Bloemen van het kwaad, Paul Damen, uitgeverij Koppert, € 14,95

groene kerken

Het Ouderlingen{blad} voor Pastoraat en Gemeenteopbouw besteedt in het meinummer aandacht aan het fenomeen groene kerken. De Groene Kerkenactie schrijft niet voor hoe een gemeenschap invulling geeft aan haar wens om te verduurzamen. Er worden wel wat 'handige regels' aangereikt. Focus niet op problemen, maar waardeer de goede dingen. Werk aan 'behapbare stappen' en vier de successen. Een 'groene kerk' is geen keurmerk, maar zo'n gemeente 'doet haar best en is hierop aanspreekbaar'. 'Verduurzamen is een spiritueel pad dat je terugvoert naar je rol in het grote geheel.' Inmiddels zijn 87 geloofsgemeenschappen aangemeld als groene kerk.

www.groenekerken.nl, via deze site is ook een toolkit beschikbaar. *Ouderlingenblad* bestellen via www.ouderlingenblad.nl

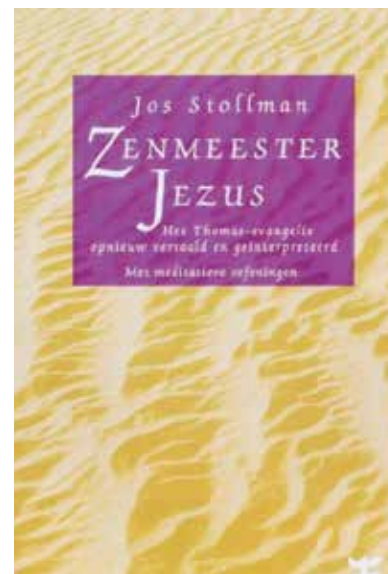
De zonnetjes bij de besproken boeken en bladen geven de waardering van de recensent weer. Die kan uiteenlopen van één zonnetje (niet best) tot vijf (mag op uw nachtkastje niet ontbreken).

lezers lezen

perspectief

Stelt u zich eens voor: een mooie zondagmiddag in de lente. Een zachte zon schijnt door de kleine ramen naar binnen en verlicht het interieur van de abdij. Een viertal stemmen kleurt de ruimte met liederen die zich in gebed richten tot God. Het Onze Vader klinkt in verschillende talen uit verschillende tijden. Daartussendoor worden meditatieve teksten gelezen die gebaseerd zijn op het Thomas-evangelie. De zanger/spreker blijkt ook de schrijver te zijn van deze teksten: Jos Stollman, auteur van *Zenmeester Jezus*. In het boek zijn de 114 uitspraken die aan Jezus toegeschreven worden, opnieuw vertaald en voorzien van een reflectie en meditatie. Wat een bijzondere manier om met een prachtig boek in aanraking te komen! Sindsdien ligt het op mijn nachtkastje en gebruik ik het in de diensten waarin ik als lekenprediker voorga. Blij ben ik met het geboden nieuwe perspectief op het leven en de leringen van Jezus. Dat sluit ook aan op het gedachtegoed van Een Cursus in Wonderen. Beide laten 'kleuringen' zien die in de loop van de tijd onder invloed van het menselijk oordeel in de bijbelse boodschap zijn ontstaan. Inspirerend en bemoedigend!

door Joke Bakker, Alkmaar

Zenmeester Jezus, Jos Stollman, uitgeverij Servire, € 18,99